Davorin Ježić

DVIJE NOVLJANSKE LEGENDE

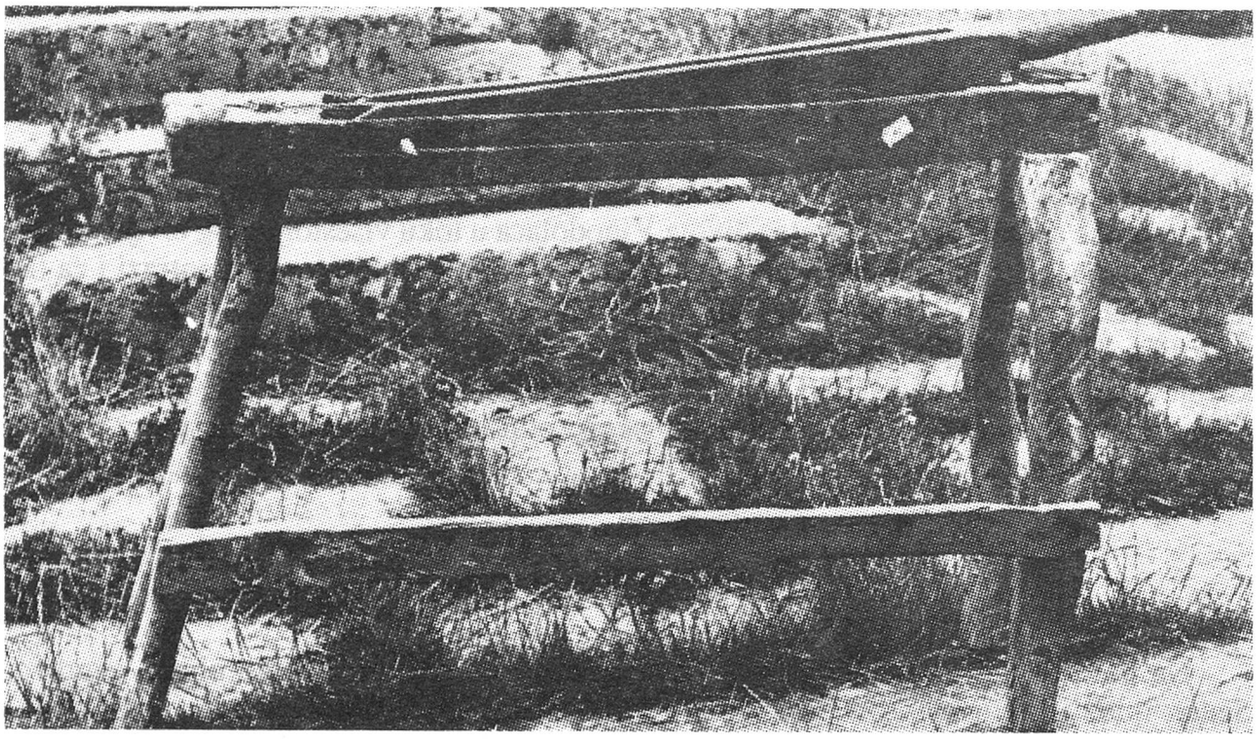
Na području Vinodola prepričavaju se i mnoge legende, a tako se i prenose na mlade. Uglavnom je sadržaj legendi uzet iz života Vinodolaca u toku višestoljetnog življenja. Sakupljajući narodne pjesme i proučavajući običaje Vinodolaca bio sam i u potrazi i za tim legendama, posebno onima koje opisuju povijesne događaje i život ljudi na ovom području. U ovom napisu predočavam dvije legende: DOBRO SE DOBRIM VRAĆA (ili kažnjavanje na trlici) i LEGENDU O DOBRICI, iz čijih sadržaja možemo predočiti svu osebujnost života ljudi iz Novog Vinodolskog, odnosno Vinodolskog kraja, i njihove neobične životne sudbine.

DOBRO SE DOBRIM VRAĆA

Na polovici puta između Novog Vinodolskog i Povila, uz morsku obalu, u pravcu Senja, ima lijepih uvala i dražica. Jedna od tih uvala nalik je fjordu, veoma je slikovita i nazvana je Murovska. U davna vremena je u Novom Vinodolskom glavno vrelo vode bio bunar zvani studenac, na Melu nedaleko Solina, te bunar zvani Dobra na novljanskom pristaništu, kao i Šterna u Frankopanskom kaštelu. S obzirom na manjak vode, na tim se vrelima nije smjelo prati rublje. Novljanke su stoga, kada su htjele prati rublje, a rublje se pralo uglavnom jedanput u tjednu, išle na more u predjele zvane Bribirska riva, Zakloštar ili u predio zvan Lopar. Ponajviše se išlo u predio zvan Murovska, iako je bio najudaljeniji od grada Novoga, jer su tamo bili dobri izvori vode ispod stijena, a po ocjeni peračica, to je vrelo bilo najbolje. Tamo je i danas najbistrija voda, jer u Murovskoj ima i najviše podzemnih izvora, čije se vode slijevaju u more, što se naročito zapaža poslije kiša. Kada se rublje opere, odmah se stavlja sušiti na okolne stijene. Opranuu i osušenu robu peračice su na svojim leđima nosile kući. Prati rublje Novljanke su odlazile u ranim jutarnjim satima, a istog dana bi ga donijele i kući. Ponajviše se u Murovski pralo bijelo rublje, zvanog „belina". Odatle i ona stara novljanska narodna pjesma, koja se i danas pjeva po Vinodolu:

Ča se ono pokraj mora beli
Il' su vali il' mladi mornari,
Il' su ono bijeli labudovi?
Nit' su vali, nit' mladi mornari,
Nit' su ono bijeli labudovi,
Već su ono Novljanke divojke
Ruho peru, na stenah ga suše.

Novljanke su tako stoljećima u grupama išle prati rublje u Murovsku, noseći u kablima i na leđima. Uz majku bi se našla i poneka djevojčica, koja bi rublje nosila u malom kabliću, a ako bi uz majku bile starija djevojčica, to se odmah primjećivalo po kablu, budući da je on u tom slučaju bio uvjerljivo veći. Novljanke nerijetko i danas odlaze u Murovsku iako je u svakoj novljanskoj obitelji voda u kući. Objašnjavaju to ovako: „Ako želiš da ti roba (rublje) bude što bolje oprano i kano snijeg bjelo odi va Murovsku. No sada se u Murovski peru tepisi i vreće, a rijetko i rublje.

Trlica

U davna vremena vode u Murovskoj služile su ne samo za pranje rublja (Novljanka ga naziva „ruho", a bijelo i ostalo rublje „roba"), već se tu stupalo žito. U neposrednoj blizini, na livadi koja se prostirala čak do mora, bila je pričvršćena, ispod velikih krošnji drva zvanom šestilac, naprava zvana „trlica„. Ona je služila za trti lan i konoplju, budući da su Novljani sami izrađivali platno za svoja odijela i nošnju.

Prema predaji, pet novljanskih obitelji bavilo se s tim poslovima i imale svoje trlice, a to su: Petrinovići, Sokolići, Kargačini, Marijaševići i Mudrovčići. Trlica je za vrijeme upotrebe bila pričvršćena i na kojoj kući spomenutih obitelji, pa se i današnji starci sjećaju da je takva trlica obitelji Sokolić (Vlašić) bila smještena na Malih vratih nedaleko rodne kuće Stjepana Mažuranića, ravnajućeg učitelja i poznatog sakupljača narodnih pjesama, među kojima novljanske narodne pjesme imaju časno i dominantno mjesto.

Osim što se trlica koristila za trti lan i konoplju, služila je i kao sredstvo za kažnjavanje. U davna vremena prijestupnik bi bio svezan na trlicu, da jaši. Kada bi krivac počinio neko teže djelo, ponajviše krađu, strogo bi se i kažnjavao: privezalo bi mu se kamenje na obje noge i ostavilo da neko vrijeme jaši na trlici.

Usmena predaja govori o događajima 1886. godine, iako se već tada u Novom Vinodolskom nije kažnjavalo prijestupnike da sjede na trlici. Tada je Novi Vinodolski izabrao za poslanika, pjesnika epa „Smrt Smail-age Čengića", Ivana Mažuranića najzašlužnijeg svoga sina. Njegov rođak Stjepan Mažuranić, učitelj u Grižanima i Driveniku, budući da je glasao za Ivana Mažuranića bio je po kazni Khuena Hedervarya premješten u Krapinu. Stjepanova tetka Anka okupila je nekoliko žena, koje su vikale gradom da Khuena treba posjesti na trlicu a ne na bansku stolicu. Zato je ponovno i postavila trlicu kraj Malih vrata, kuda se tada ulazilo u grad Novi.

Prema usmenoj predaji trlica je i 1525. godine bila u Murovskoj, u kojoj su Novljanke već tada prale rublje. Te godine, kako veli legenda - što je naročito sačuvana u obi-

telji Marijašević, obitelji poznatih Vinodolaca slobodnjaka - na trlici je bio kažnjen Turčin Rizvan.

Slobodnjaci u Novom Vinodolskom, kao i u cijelom Vinodolu, bili su poput ostalih slobodnjaka u Hrvatskoj u svakoj vinodolskoj općini vrijedila je razdioba na plemiće, slobodnjake i kmetove. U Novom Vinodolskom, Bribiru i Bakru bio je još i četvrti stalež, nešto između slobodnjaka i kmetova, koji su činili tzv. knapi. Ti knapi su imali dužnost čuvati stražu, a stanovali su izvan gradskih zidina.

Prema onome što je pričao časni starina Franko Marijašević, u njegovoj obitelji čuvala se lista slobodnjaka Alberta Marijaševića, Antona Marijaševića i Petra Marijaševića, koju je izdao knez Juraj Frankopan 15. listopada 1658. godine, jer su iako su od starine slobodnjaci, listu bili izgubili, kada je grad izgorio, pa su morali dobit nove. Slobodnjaci su Kneza Frankopana stalno pratili kada je bio u gradu, a s njim su išli i u rat.

U rano proljeće 1525. godine, kako veli legenda (i kada su bademi cvjetali) u Novi Vinodolski došao je iz Ozlja u posjet i obilazak mladi knez Stjepan Frankopan sa svojim djedom starim knezom Bernardinom, kojeg su Novljani, s obzirom na to da ih je često posjećivao, od milja zvali „naš gospodin knez Brnić". On se na taj nadimak nije uopće ljutio, već mu je bilo drago i ponosio se upravo njime. Njegova unuka Novljani su nazivali „mladi gospodin knez Stipica". Mladi knez Stjepan bio je svakodnevni gost obitelji Marijašević, budući da su mladi Marijaševići bili njegovi vršnjaci, pa su se dobro iživljavali u dječjim nestašlucima. Slobodnjaci su posjećivali kneza, pa su tako i mladi Marijaševići bili česti gosti knezova Frankopana. To se pričalo stoljećima usmenom predajom u ovoj novljanskoj porodici. Iz tih dana sačuvala se u toj obitelji anegdota, koja potječe od Antona Marijaševića. U njoj se veli da je on rekao svojoj majci Jeleni: „Maje ov naš gospodin knez Stipica (Stjepan) ni j' niš bolji ni pametniji nego ča smo mi druga novljanska dičina, a jutra će nam kad naraste i preuzme očeve posli zapovidat." Mati je dugo trebala opominjati svoga sina da takve misli ne reče knezu, niti bilo kome od njegove pratnje. Kad su pak ponarasli ta se anegdota spominjala među njima, jer su Stjepan Frankopan i Anton Marijašević bili uvijek dobri prijatelji. Anton Marijašević je Stjepana Frankopana obavezno pratio na svim pohodima po Vinodolu i okolici. Prema usmenoj predaji baš tom Marijaševiću može se zahvaliti što je knez Stjepan Frankopan 1537. godine izdao u Grižaninima povelju, kojom Novljane, s obzirom na njihovo stradanje od Turaka, oslobađa svih davanja, pa i suljevine.

U proljeće spomenute 1525. godine, kada je Novi Vinodolski očekivao na velikim vratima kneza Bernardina s unukom Stjepanom, odjednom je dotrčala grupa djevojaka i vikala iz svega glasa da je u Murovskoj desetak Turaka te da su pokupili sve rublje što su ga one prale, potom su brzo pobjegli prema Povilama. Dalje se navodi „da ih tri djevojke oprezno prate, te da će za sobom ostavljati znakove od mendulinog (bademovog) cvijeta i da će čekati novljanske junake." Kad je za to čuo knez Bernardin, on je na čelu čete Novljana krenuo u potjeru. Nedaleko predjela zvanog Ruševa u krmpotskom (bunjevačkom) kraju uhvatio jednog Turčina, a ostali su netragom nestali. Turčin se, kako usmena predaja veli, zvao Rizvan. Kada su ga doveli u Murovsku, da ga osramote i kazne za krađu, učinili su to jahanjem na trlici, a na noge su mu stavili i teško kamenje. Na trlici je ostao do drugog jutra. Potom je bio odveden u grad i ponovo stavljen na trlicu. U gradu je sve prolaznike zaklinjao da ga oslobode te teške kazne, da on nije kradljivac, već „junak, koji je željan bojak biti, kano majka s duga puta živa sina dočekati."

Turčin Rizvan, nakon kazne na trlici, bio je zatvoren u novljanskom Kaštelu tri mjeseca. Za to vrijeme posjećivali su ga dječaci, a među njima i Anton Marijašević s mladim knezom Stjepanom. Turčin je znao lijepo pričati o junaštvu i megdanima, pa su dječaci povjerovali da on nije kradljivac. Izmolili su oproštaj za njega kod kneza Bernardina, koji ga je nakon tromjesečna tamnovanja pustio da ode smjeru Udbine, jer je govorio, da je Udbinjanin.

Prije svoga odlaska iz Novog Vinodolskog turčin Rizvan je posjetio obitelj Marijašević. Zahvali im na jelu, što ga je ispočetka kriomice u zatvor donosio mladi Anton Marijašević, za lijek kojim je liječio rane dobivene na trlici, a koji je mladom Marijaševiću dala njegova majka. Priča se u obitelji Marijašević da je mladi Turčin Rizvan, kada se opraštao s dječacima, rekao: „Sad sam slobodan, kao što vi rečete - kao tić", a „ljubav se ljubavlju vraća, dobro s dobrim „pa ko zna dali će te i Vi kada trebati pomoć Rizvanovu." Tako je otišao, no ne u smjeru Senja, kako on reče, da ne vidi trlicu u Murovskoj, već je otišao preko Pridola.

Desetak godina kasnije prema usmenoj predaji, Anton Marijašević našao se u okršaju s Turcima nedaleko Ozlja, kamo je otišao u pohode obitelji kneza Stjepana Frankopana Ozaljskog. Imao je pratnju a sobom je ponio nešto smokava, rakije i soli, kako bi to razmijenio za druge potrebne prehrambene artikle u ozaljskom kraju, a to su uvijek činili, i svi drugi koji su odlazili u taj kraj. U tom okršaju on je zarobljen i odveden na turski teritorij. Kao zarobljenik bio je dodijeljen jednom starom Turčinu, zvanom beg Musa, a ispočetka je bio strahovito maltretiran, jer je mnogo Turaka stradalo u tom okršaju u kojem se mladi Marijašević hrabro borio. Kod starog bega Muse mladi Marijašević radio je razne poslove. U radu je skoro zaboravio na rodni Vinodol i na roditelje. Dani su mu teško prolazili. Već je bila sedma godina otkako je bio zarobljenik bega Muse. Iako je bio dobar pjevač, pjesma se nije čula s njegovih usta. Kada je šetao uz pratnju stražara, stalno je mislio na slobodu i gledao način da iskoristi priliku za bijeg. No, uzalud, jer je bio pod stalnim nadzorom begovih ljudi.

Njegovo oslobođenje došlo je iznenadno, i to baš u trenutku kada je već bio izgubio svaku nadu. Jednog proljeća, poslije gotovo punih sedam godina, kada su šljive starog bega Muse bile u punom cvatu, došao je kući njegov nastariji sin Rizvan, što ga je beg Musa već bio oplakao kao izgubljenog u borbama, kao što su i Antona Marijaševića bili oplakali njegovi kod kuće. Majka Jelena stalno ga je iščekivala postojano vjerujući da joj je sin negdje živ.

Rizvan je u odrpanom sluzi prepoznao dječaka Antona Marijaševića, koji mu je mnogo puta za vrijeme njegova tamnovanja donio jela i lijek da izliječi rane dobivene kaznom jahanja na trlici s teškim kamenjem na nogama. Sve muu se to u jednom trenu vratilo u sjećanje. Njih dvoje se zagrliše i izljubiše, a u obitelj bega Muse nasta čuđenje sve dok im Rizvan nije ispričao kakvu je ljubav i zahvalnost dužan svom prijatelju i dobročinitelju Marijaševiću. Tom prilikom Anton Marijašević dobije od Rizvana mnogo svakovrsnih darova i tako obdaren krene na najboljem Rizvanovu konju svojoj kući put Primorja. Stigao je konačno u svoj rodni Novi Vinodolski, gdje je još dugo živio i bio cijenjen među Novljanima i Vinodolcima.

U Narodnom muzeju i galeriji u Novom Vinodolskom i danas se čuva jedan od darova što ga je Anton Marijašević dobio od Rizvana, a to je bodež - jatagan, koji mu je trebao poslužiti u obrani, kako bi mogao sretno stići u svoj rodni grad Novi.

IZ VINODOLSKE PROŠLOSTI - LEGENDA O DOBRICI

Sve do početka XX. stoljeća glavna grana privrede Novog Vinodolskog, kao i cijelog vinodolskog područja, bila je poljoprivreda. Stanovništvo se bavilo vinogradarstvom, stočarstvom, proizvodnjom ječma, pšenice, prosa i kukuruza, uzgoja maslina, smokava, mendula (badema), oskoruša, oraha, krumpira i stočne hrane. Najviše koristi davalo je vinogradarstvo jer je bilo okosnica poljoprivredne proizvodnje sve do pojave trsne plijesni (oidium) 1876. godine, a pogotovo trsne uši 1890. godine, koja je uništila dotadašnje vinograde zasađene starom plemenitom evropskom lozom. Vinogradarstvo i proizvodnja vina bila su razvijeni u Vinodolu još i prije nove ere, jer stari grčni i rimski pisci već tada nazivaju ovaj kraj Vinodolom (Vallis vinearia), a stanovnike Vinodolcima (Vinearii).

Od pojave trsne plijesni i trsne, uši tj. od dvadesetih godina prošlog stoljeća počinje vinogradarstvo propadati. Kasnije se pokušalo s obnovom vinograda, no na žalost u tome nije bilo uspjeha.

Stoga danas u Vinodolu, tom najvećem polju Hrvatskog primorja, na mjestu nekadašnjih brojnih i prostranih vinograda i oranica, punih smokava i drugog kulturnog bilja, vidimo uglavnom livade, pašnjake i šume, a tek ponegdje oranice s rijetkim smokvama i drugim voćem.

Osim vinogradarstvom ljudi ovog kraja bavili su se i prevozništvom (kirijom) svojih proizvoda (grožđe, vino, ranija, smokva i drugi poljoprivredi proizvodi), u Liku, Gorski kotar, Kordun i Baniju, kako bi za njih u zamjenu dobili grah, krumpir i drugo. Od tada Vinodolci dobivaju ime Kirci, a Vinodol Kirija, kako to tumače neki povjesničari, iako za to ima i drugih tumačenja.

Anđelko Radetić u svom djelu „O narodnoj ekonomici Novog Vinodolskog - ističe sliku tog opadanja vinogradarstva. 1815. godine bilo je 410 ha, 1905.g. 614, dok 1925.g. samo 34,5 ha, a 1947.g. jedva 5,5 ha sadađene vinove loze.

U davna vremena kad su Vinodolom vladali knezovi Frankopani, vinogradarstvo je bilo najrazvijenija grana poljoprivrede. Tu su bili poznati kneževi vinogradi „Pod rupu", a na berbu grožđa su dolazile djevojke „trgačice„ iz svih krajeva vinodolske knežije od grada Grobnika do Novog Vinodolskog, pa i s otoka Krka. Tako je nastao i narodni običaj za izbor najljepše djevojke Vinodola. Ona je prilikom izbora dobivala naziv Ružica. Ti običaji, koji su se obavljali o berbi grožđa, redovito prvih dana mjeseca rujna nazivali su se Ružica. Neki su taj običaj nazivali i Skočac i to po grožđu budući da bi izabranu ljepoticu, koja je bila u lijepoj i slikovitoj narodnoj nošnji, iskitili grožđem i lišćem vinove loze. Taj narodni običaj ponavljao se dugo vremena, iz godine u godinu, u Novom Vinodolskom, kao što su i dan danas mesopustarske svečanosti i Novljansko narodno kolo.

Narodna predaja veli da je posljednja Ružica birana u Novom Vinodolskom 1880. godine. No tada nije bila, kao ranije za vrijeme Frankopana, birana „najlipša" divojka iz svih predjela Vinodola, nego samo iz Novog Vinodolskog, zadržavši pritom isti naziv Ružica odnosno „Najlipša divojka Vinodola". Predaja veli, da je posljednja Ružica tada bila Anka Piškulić iz roda Vujica, zvana Anka Vujičinka.

Propašću vinove loze u Vinodolu nestao je na žalost ovaj lijepi običaj. Od njega je ostala za sjećanje samo vesela narodna pjesma:

Sinoć Ive iz Novoga dojde,
svojoj Ljubi tužan glas donese,
ljubo moja, oženio sa se,
za Novljanku najlipšu divojku.

Ova se pjesma pjevala po cijelom Vinodolu, a preuzeli su je od Vinodolaca otočani, naročito oni iz Krka, Baške i Dobrinja. Svima je ona mila i draga, te ju svugdje pjevaju na svoj način, iako je utemeljena na istoj osnovi. Ive odlazi iz Novog Vinodolskog i dolazi svojoj kući, gdje se prenosi glas da se u Novom Vinodolskom oženio za najlipšu divojku. To on i sam potvrđuje svojoj ljubi, no na kraju ispada da se šalio i da je sve to bila šala, a on se ponovno vraća svojoj voljenoj djevojci, djevojci svoga kraja.

Sjećanje na ta davna vremena još su svježa u obiteljima Vinodolaca, pa se često čuje legenda o velikoj bratskoj ljubavi Vinodolaca, te o berbi (trgadbi) grožđa a to zacijelo zaslužuje da se barem ukratko prepriča.

Nedaleko bivših biskupskih dvora (Biškupije) u predjelu Mošune u Novom na portalu stare kuće uzidana je željezna topovska kugla. Novljani su kuglu uzidali kao uspomenu na burne dane opsada, napada i pljačkanje Novog što su činili Mlečani i Turci. Sačuvalo se više takvih kugli težine od pola, dva i deset kilograma, što su ih neprijateljski topovi izbacivali na Novi u XV. stoljeću.

Ova sačuvana kugla ugrađena je nad ulaznim vratima kuće braće Sokolića da se sačuva uspomena na lijepu Dobricu Sokolić, koja je tu živjela s ocem, majkom i tri brata. U toj kući u davna vremena živjela je jedna od najstarijih novljanskih porodica obitelji Filipa Sokolića. Knez Martin Frankopan pustio je 1464. godine Filipu da sagradi svoj mlin. Filip je bio frankopanski kaštelan, čuvar gradskih ključeva. I danas tu kuću nazivaju - kuća potknežina.

O lijepoj Dobrici sačuvana je do danas legenda iz 1600. godine, kada su Turci napali Novi.

U to vrijeme bio je uvriježen običaj da se berba grožđa obavlja vrlo svečano. Bili su to vinogradi kneževa Frankopana, a i vinogradi poljodjelaca. Trgadba je bila poseban i ugodan doživljaj u Novom i okolnim vinodolskim mjestima. Među grupama beračica birane su one najljepše i najvrednije. Najljepšu u grupi od tridesetak djevojaka nazivali su Ružica. Svaka Ružica je nakon izbora koračala iz vinograda na čelu beračica u narodnim nošnjama okićenih vinovom lozom. Ružica je u ruci nosila „skočac„ - granu vinove loze s najljepšim grozdovima. Usput su pjevane novljanske i vinodolske narodne pjesme, svirale su, odnosno bolje rečeno sopli su sopile, fidulice, mišac, pa i stare gusle.

Među Ružicama svih grupa momci su birali najlipšu i najvredniju Ružicu Vinodola. Sačuvana je narodna predaja da je posljednja Ružica birana 1880. godine. Običaj je prekinut nakon uništenja vinograda od filoksere „trsnog ušenca" ali i posljedica ratova.

Tako je bilo i legendarne 1600. godine. Među Ružicama u frankopanskim vinogrdima birana je za Ružicu Vinodola Dobrica Sokolić, petnaestogodišnja ljepotica, vitka stasa, crnih očiju, tamne valovite kose, a vrijednih ruku. Svi momci otimali su se za njome. Pjevalo se:

Smutila bi na nebu oblake,
kamo l' ne bi na zemlji junake.

Trgadba je bila u punom jeku. Trgačice su se vraćale kućama s koševima grožđa na leđima. Predvodila ih je Dobrica, izabrana Ružica Vinodola. Bila je obučena u živopisnu novljansku narodnu nošnju, okićenu vinovom lozom, a u ruci, visoko uzdignuto nosila je skočac. Iza nje koračale su ostale djevojke, pa momci i za njima odrasli, njihovi roditelji. Nizala se pjesma za pjesmom, sopli su sopile, a čula se i svirka fidulica, a i mišac. Djeca

su pratila povorku veselo pocikajući. Vinodolom se orila pjesma i svirka. Sa strmih kamenih planina koje se uzdižu nad Vinodolom, jeka se zvučno vraćala.

Kada se vesela i razdragana povorka približila gradskim vratima predvođena mladima i lijepom i veselom Dobricom, pred nju je istrčala grupa ljudi iz grada zapomažući:

„Bježite ljudi, monci i djevojke, Dobrice dragana! Bježite kućama. Sklanjajte se. Turci dolaze. Haračlije Turci! Bribir su danas opljačkali i kreću prema Novom. U Bribiru su oteli Ružicu Tarašicu, ženu mladog Taraša. Iz tog doba zabilježena je narodna pjesma:

Kad na Bribir Turci udariše,
Oni slavno roblje zarobiše,
Virnu ljubu Matije Taraša,
Al Taraša doma ne bijaše,
On u polju smokve pobiraše!

Prve su se razbježale djevojke, vrišteći i zapomažući. Bježale su kako pjesma veli „nika tuđoj, nika svojoj majci„. Na brzinu je pospremano grožđe, skriveni su predmeti veće vrijednosti...

Pred noć ušla je prva grupa Turaka u grad, a ostali su ga opkolili ispod zidina. Oni koji su ušli na Mala vrata u Mošuni, užurbano su tražili lijepu Dobricu - Ružicu Vinodola, jer se o njoj i njenoj ljepoti pročulo nadaleko. Tražili su je cijelu noć. Ona se jako ustrašena, skrivala s ostalim djevojkama. Skrivali su je momci u nju zaljubljeni. Veće vojske nije bilo u gradu.

No, sutradan su je Turci ipak našli. Oni su pjevali:

Komu ćemo Dobricu dati?
Ćemo l' paši travničkome,
Il' veziru bosanskome,
Il' ju dati na otkupe?

Turci haračlije opljačkali su sve kuće, a zatim s plijenom i djevojkama napustili Vinodol. Gradske kule Rundel i kule Gradskih zidina nisu mogli zauzeti, jer su ih branili hrabri branitelji, kojima se sklonili i većina građana.

Zastali su iznad Bribira na predjelu zvanom Guč da se pogoste i podijele plijen. Ponapili su se i potom zaspali. Tu priliku iskoristio je Taraš, iznenadio Turke, oteo im ženu i uspio s njome pobjeći. Otud i pjesma rugalica pljačkašima:

Kad to čuje Matija Taraše,
Da su Turci na Bribirskom Guču,
On zajaše na plavca konjića,
Pa za Turci u potiru trči.
Kad je došo na Guč na vodicu,
Ondje trudni Turci počivaše.
Taraš krikne, a konjić zarže,
Tu se bisni Turci poplašiše,
Taraševu ljubu ostaviše.

Dobrica na žalost nije bila spašena. Nju su Turci dobro čuvali za svog pašu. Bolje da izgube glavu, nego da im netko otme Dobricu. Odveli su je preko vrletnih hridina u ne-

poznatom smjeru. Ljudi su nagađali da je Dobrica odvedena u Travnik u harem bogatoga paše, jer su tako pričali Turci u Novom.

U kući Dobrice Sokolić ostali su neutješni roditelji i tri mlađa brata, od kojih je najstariji imao četrnaest godina.

U roditeljskom domu Sokolića u Novom i u cijelom Vinodolu zavladala je velika žalost. Vrijeme je odmicalo. Kad je najstariji brat porastao, odluči se da ode u Travnik spasiti ili osvetiti svoju sestru. Otkada je otišao za njega se više nikad nije čulo.

Srednji brat također se spremao na osvetu. kad je dorastao za oružje, pošao je tražiti svoga brata i sestricu. Stigao je do Travnika i odatle poručio po Dalmatincima starim roditeljima da mora putovati skroz do Carigrada, jer da je Dobrica tamo odvedena. To je doznao u ljutom boju od Turčina Hasana, koji je nekad četovao u Vinodolu. Otkada je poslao ove vijesti svojima, ni za njega se više nikad nije ništa čulo.

U usmenoj predaji nisu se sačuvala imena dvojice braće - osvetnika. Narodna pjesma govori samo o najmlađem bratu „mladom Pavliću". On je bio neprestano žalostan za svojom sestricom i braćom. Vidjeli su ga svakog dana kako se druži s gradskom stražom da bi postao što vičniji oružju. Među svojim vršnjacima isticao se visinom, vještinom i snagom. Povjerljivim prijateljima govorio je da mora pronaći braću i sestru, makar za njima išao „do kraja svita". Nesretni roditelji stalno su ga čuvali i pazili. Bio je sva njihova nada, pa su se bojali i strahovali da ga izgube. No Pavlić nije slušao glas svojih roditelja. Nigdje nije mogao naći mira. Dnevno je postojano vježbao rukovati oružjem.

Kad je ponarastao „kao vita jela", kako veli i narodna pjesma, iznenadno se odbio među Turke Udbinjane. S njima je živio, kao Turčin iako je bio „sokol sivi roda slavjenskoga". Vještinom i junaštvom dospio je skroz do Carigrada.

U okršaju mačevima sa stražom Omer-pašina harema poginuo je junački baš u trenutku kada je ugledao svoju sestru Dobricu, kako čami u pašinim odajama. Kad je Omer-paša doznao radi čega je poginuo mladi Pavlić, smrt mladog junaka toliko ga je dirnula da je oslobodio Dobricu iz harema.

Nakon dvadeset godina čamovanja Dobrica se vratila u Novi. Sasvim skrhana i rastužena njegovala je i pazila svoje stare roditelje sve do njihove smrti.

I tako, kao što je na početku rečeno, nestankom vinove loze u Vinodolu izmijenio se i način života Vinodolaca, a ostala je samo legenda o berbi na koju su dolazili u Novi iz svih krajeva vinodolske knežije (Grobnika, Trsata, Hreljina, Bakra, Drivenika, Belgrada, Grižana, Bribira, Ledenica), i o junaštvima iz starih vremena.

Bilješke

- O legendi „Dobro se dobrim vraća", odnosno o „Kažnjavanju Turčina Rizvana na trlici" podatke, po pričanju svojih roditelja i drugih starijih Novljana, dali su: Franko Marijašević Josipov, zidar, rođen 14. svibnja 1869, njegova supruga Marija Marijašević, rođena Ježić, kućanica, rođena 8. rujna 1869 (Franko Marijašević Josipov je inače jedan od potomaka poznate obitelji Matijašević, koja je i sačuvala predanje o ovoj legendi, što se prenosila usmenom predajom od generacije na generaciju) i Anka Mudrovčić, Jurjeva, rođena 1895 (supruga Mikule) - svi iz Novog Vinodolskog

- Trlica je alat za trti lan i konoplju, pričvršćena za zid neke zgrade ili stablo, odnosno za posebno podnožje. Prijestupnika bi za kaznu privezali za trlicu da na njoj jaši, a u slučaju teže krivice vezali bi mu za obje noge kamenje. Stariji Novljani pamte još dobro trlicu (Hrvatski urbari, svezak I, priredio Radoslav Lopašić, Zagreb 1894, str. 134)

- Legendu zabilježio godine 1939.

Bilješka za Legendu o Dobrici po sjećanju iz pričanja, koja su čula od roditelja i drugih starijih Novljana

- Manda (Toljan (Mandalena) rođena Baran, supruga Bernarda zvanog Brnića, rođena 22. srpnja 1866., vlasnica kuće nekadašnje obitelji Sokolić od roda Pavlića, gdje je živjela obitelj Dobrice;

- Dragojla Mudrovčić rođena Sokolić, supruga Krešimira zvanog Majera rođena 1871.

- Ulka (Julijana) Sokolić, rođena Mrzljak, zvana Vlašićka - sve iz Novog Vinodolskog, po zanimanju su kućanice.